

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

บทบาทและคุณลักษณะที่ดีของพลเมืองจากมุมมองของเยาวชนไทย

The Role and Characteristics of Good Citizens from

The Perspective of Thai Youth

ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์

Silawat chaiwong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Lampang Buddhist College

Author for Correspondence:Email: silawatchaiwong30@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับบทบาทและคุณลักษณะที่ดีของพลเมืองจากมุมมองของเยาวชนไทย ทุกคนทราบกันดีอยู่แล้วว่าเยาวชนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และทุกภาคส่วนต้องช่วยกันขัดเกลาหล่อหลอมเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมผ่านระบบการศึกษา ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองตามคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดี โดยความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมเคารพความแตกต่าง เคารพหลักความเสมอภาค เคารพกติกา และรับผิดชอบต่อตนเองและพึ่งตนเองได้ ดังนั้น การพัฒนาเยาวชนในสังคมหนึ่ง ๆ ให้มีคุณภาพจึงจำเป็นต้องยกระดับ ความรู้ ความสามารถ (knowledge) ทักษะ (skill) และเจตคติ (disposition) ของเยาวชนในสังคมจาก “ราษฎร” ไปสู่ “ประชาชน” ให้กลายเป็น “พลเมือง” ที่มีความรู้ ความสามารถ ตระหนักในศักยภาพของตน มีความกระตือรือร้นที่จะใช้สิทธิเสรีภาพตามกฎหมายอย่างเหมาะสมตามลำดับและตามช่วงวัยของเยาวชนเห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่ และทำเพื่อให้บ้านเมืองมีความเจริญก้าวหน้ามีความเป็นอยู่ที่ดีและมีความสุขกันทั่วหน้า

คำสำคัญ: บทบาท; คุณลักษณะที่ดีของพลเมือง; มุมมองของเยาวชนไทย

Received:16/07/2567, Revised:28/09/2567, Accepted:01/10/2567

Abstract

This article aims to present content about the role and good characteristics of citizens from the perspective of Thai youth. Everyone knows that youth are an important force in developing the country. Government agencies, private sectors, and all sectors must help refine and mold youth to be good citizens in society through the education system, through the political learning process according to the characteristics of good citizens by being responsible for society as a whole, respecting differences, respecting the principle of equality, respecting the rules, and being responsible for oneself and being self-reliant. Therefore, developing youth in a society to be of quality is very important to raise the knowledge, skills, and attitudes of youth in society from “citizens” to “people” to become “citizens” who

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

have knowledge, skills, ability to realize their potential, be enthusiastic to exercise their legal freedoms appropriately and in accordance with their age and stage, see the benefits of the community as the greatest, and work to make the country prosperous, live well, and be happy for all.

Keywords: Role; Good Characteristics of Citizens; Perspectives of Thai Youth

บทนำ

การสร้างความเป็นพลเมืองให้เยาวชนของประเทศไทยนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐและสังคมไม่สามารถละเลยหรือเพิกเฉยได้ไม่ว่าจะเป็นระบอบการปกครองจะมีความเหมือนหรือแตกต่างกัน รัฐต้องพยายามอบรมกล่อมเกลายาวชนและประชาชนในชาติให้เห็นพ้องหรือยอมรับในระบอบการปกครองของตนผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองตามคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองของสังคมการเมืองนั้น ๆ (วัชรินทร์ ชาฤทธิศิลป์, 2561: 187-209) และการเป็นพลเมืองที่ดี (สำนักงานส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า, 2564) ประกอบด้วย

การเป็นพลเมืองที่ดีในวิถีประชาธิปไตย พลเมืองถือว่าเป็นกำลังของบ้านเมืองต้องทำตนให้เป็นประโยชน์ ไม่กระทำผิดกฎหมาย ประพฤติปฏิบัติตามกติกา และให้ความเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่นรวมถึงการให้เกียรติกันและการแสดงตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่สังคม

รับผิดชอบต่อตนเองและพึ่งตนเองได้ คือ การแสดงพฤติกรรมที่ต้องการทำอะไร ๆ ออกมาให้ดีด้วยความเอาใจใส่ในสิ่งที่มีลักษณะยอมรับของการกระทำของตนโดยยอมรับความผิดก่อนจะรับความชอบ ส่วนการพึ่งตนเองคือการลงมือกระทำเองไม่รอคอยความช่วยเหลือหรือการไม่มุ่งหวังผลหรือสิ่งตอบแทนจากผู้อื่น

เคารพความแตกต่าง ทุกคนต่างมีความคิดและอุดมคติที่เป็นของตนจึงเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่จะมีความคิดที่ไม่เหมือนกัน เราจึงสามารถนำเอาความคิดเห็นในส่วนที่ดีของแต่ละคนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ หากเรายอมรับความแตกต่างและเคารพในความคิดเห็นผู้อื่น

เคารพหลักความเสมอภาค ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน จะยกเหตุเพราะความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความเชื่อทางศาสนา การศึกษามาเป็นเหตุที่จะเลือกปฏิบัติอันจะทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันไม่ได้

เคารพกติกา คือ หลักการปฏิบัติกรอยู่ร่วมกันในสังคมโดยเมื่อมีปัญหาหรือความขัดแย้งเกิดขึ้นต้องใช้กติกาในการแก้ไขปัญหามาไม่ใช่กำลังแก้ไขปัญหา

ความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม คือ การตระหนักว่าตนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา โดยเริ่มต้นจากตนเอง คือ ร่วมแก้ไขปัญหาด้วยการไม่ก่อปัญหาและลงมือทำด้วยตนเอง ไม่ใช่เอาแต่เรียกร้อง โดยให้ความสำคัญต่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ดังนั้น ในบทความเรื่องนี้จึงขอเสนอบทบาทและคุณลักษณะที่ดีของพลเมืองจากมุมมองของเยาวชนไทย โดยบางเนื้อหาจะขอยกตัวอย่างในพื้นที่จังหวัดลำปาง ที่เยาวชนได้มีบทบาทในการและการตระหนักถึงของความเป็นพลเมืองของประเทศไทยที่ได้ทำกิจกรรมการแสดงออกรับผิดชอบต่อตนเองและพึ่งตนเองได้ เคารพความแตกต่าง เคารพหลักความเสมอภาค เคารพกติกา และความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม

ความเป็นพลเมือง

พลเมืองคือคนที่มีความสามารถในการแสดงความรับผิดชอบต่อตัวเองและส่วนรวม มีความรู้และช่วยตัดสินใจในปัญหาสำคัญ ๆ ของสังคม และประเทศมีส่วนร่วมในความคิดอย่างอิสระ (ทิพย์พพร ตันติสุนทร, 2557) ซึ่งการที่จะเป็นพลเมืองได้นั้นจะต้องมีองค์ประกอบ Abowitz & Harnish (2006) ดังต่อไปนี้

- 1) มีเอกลักษณ์ที่มาจากความเป็นสมาชิกของชุมชนทางการเมือง
- 2) ยึดถือค่านิยมเฉพาะและอุดมคติ
- 3) มีสิทธิและหน้าที่
- 4) มีส่วนร่วมทางการเมือง
- 5) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

แนวคิดที่ว่าด้วยพลเมืองของกลุ่มสาธารณนิยม (Civic Republicanism) เน้นบทบาทของพลเมืองที่นำเรื่องส่วนตัวและส่วนรวมมาประสานกันไว้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากที่จะสร้างจิตสำนึก เพื่อส่วนรวมเปลี่ยนความเห็นแก่ตัวเป็นเพื่อส่วนรวมโดยเชื่อว่าสมาชิกของรัฐในระบอบประชาธิปไตยจะต้องภูมิใจในความเป็นสมาชิกของรัฐเป็นผู้มีศักดิ์ศรีเท่าเทียม ไม่ครอบงำผู้ใด และไม่ต้องการให้ผู้อื่นครอบงำหรืออุปถัมภ์ค้ำจุน ซึ่งพลเมืองต้องเข้าใจความแตกต่างของคำว่า ไพร่-ราษฎร-ประชาชน ซึ่งความมีอิสระและมีเสรีภาพ (อเนก เหล่าธรรมทัศน์, 2556: 124-151) และสามารถอธิบายความหมาย (สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองสถาบันพระปกเกล้า, 2558) ไว้ดังนี้

ราษฎร (subject) หมายถึง ผู้ที่เป็นภาระให้แก่สังคมไม่สามารถพึ่งพาตัวเองได้ รอการช่วยเหลือจากคนอื่นอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม สังคมจะต้องเปิดโอกาสให้พวกเขามีการพัฒนาเพื่อพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ผู้ที่อยู่ภายใต้การดูแลและมีบทบาทเพียงการรับคำสั่งและทำตามคำสั่ง

ประชาชน (people) หมายถึงคนที่อยู่ใต้อำนาจเป็นผู้รับคำสั่งและทำตามคำสั่ง เป็นผู้ดูและไม่ใช่ผู้เล่นอีกนัยยะคือ ในสังคมมีผู้ปกครองและผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง ประชาชนในที่นี้ถูกผู้ปกครองบอกให้ไปเลือกตั้งหรือเสียภาษีก็จะทำตาม แต่ถ้ามีโอกาสก็จะหนีภาษีหรือไม่ไปเลือกตั้ง เป็นต้น เพราะจะมองที่ผลประโยชน์ของตนเองอย่างเดียว โดยถ้าตัวเองไม่ได้ผลประโยชน์ก็จะคิดหยาบฉวย แต่ถ้าต้องเสียผลประโยชน์ก็จะไม่ยอมเสียสละหรือมีส่วนในการช่วยกันแก้ปัญหาซึ่งถือว่ามีจำนวนมากในสังคมบ้านเรา คือ เป็นเพียงคนยืนดูเฉย ๆ มีนัยความหมายสะท้อนให้เห็นอำนาจที่มากขึ้น มีการสื่อถึงความเป็นเจ้าของประเทศ และเจ้าของอำนาจอธิปไตยมากกว่ากว่าราษฎร

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ส่วนคำว่า “พลเมือง” (citizen) มีรากศัพท์มาจาก 2 คำ คือ “พละ” + “เมือง” โดย “พละ” หมายถึง พละกำลัง “เมือง” หมายถึง บ้านเมือง เมื่อนำ 2 คำนี้มารวมกันจึงทำให้คำว่า “พลเมือง” มีความหมายที่มากกว่าผู้ที่มีบทบาทหน้าที่เพียงแค่รับคำสั่งจากรัฐและทำตามกฎหมายเท่านั้น แต่ยังหมายถึง ผู้ที่เป็นกำลัง/พลังของบ้านเมือง รวมตัวกันทำเรื่องดี ๆ รวมถึงมีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อตัวเองและสังคม ชื่อสัตย์ เสียสละมีเหตุผล เห็นกับประโยชน์ส่วนรวมและเป็นส่วนช่วยให้สังคมและประเทศชาติมีความเจริญ โดยสรุป พลเมืองจึงหมายถึงคนที่เป็น “พละกำลังของบ้านเมือง” ไม่เป็นภาระให้กับคนอื่นแต่สามารถพึ่งตนเองและช่วยเหลือสังคมได้

ดังนั้น การพัฒนาสังคมหนึ่ง ๆ ให้มีคุณภาพจึงจำเป็นต้องยกระดับ ความรู้ความสามารถ (knowledge) ทักษะ (skill) และเจตคติ (disposition) ของผู้คนในสังคมจาก “ราษฎร” ที่ยังเป็นภาระให้กับคนอื่นและสังคมไปสู่ “ประชาชน” ที่เป็นเพียงผู้เฝ้าดูยืนมองเฉย ๆ ให้กลายเป็น “พลเมือง” ที่มีความรู้ความสามารถ ตระหนักในศักยภาพของตน มีความกระตือรือร้นที่จะใช้สิทธิเสรีภาพตามกฎหมายนั้นอย่างเหมาะสมตามลำดับเห็นกับประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่และทำเพื่อให้บ้านเมืองมีความเจริญก้าวหน้ามีความเป็นอยู่ที่ดีและมีความสุขกันทั่วหน้า

Bachmann & Staerkle (2003) คำว่า “พลเมือง” หรือ “Citizen” เป็นคำที่มาจากภาษาละตินว่า “Civis” หรือ “Civitas” หมายถึง การเป็นสมาชิกของนครรัฐ (City-state) อาณาจักรโรมัน ทั้งนี้ รากฐานของคำว่า Civitas ในภาษาละตินมาจากคำว่า “Polites” ในภาษากรีก นิยามโดย อลิสโตเติล พลเมืองใน ยุคกรีกโบราณ ตามนิยามของ อลิสโตเติล หมายถึง สมาชิกของชุมชนทางการเมืองกรีก (Greek polis) โดยเป็นผู้ที่อาศัยหรือใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนการเมืองและมีส่วนร่วมในกระบวนการอบรมขัดเกลาทางสังคมเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ในสมัยนครรัฐกรีกยังไม่มีการอธิบายความแตกต่างระหว่างศีลธรรม (Morality) และกฎหมาย (Legality) ความเป็นพลเมืองซึ่งเป็นเสมือนพลังทางการเมืองจึงเกี่ยวข้องทั้งในส่วนของศีลธรรมและกฎหมาย พลเมืองทุกคนจะได้รับสิทธิที่เท่าเทียมกันจากการเป็นสมาชิกของสังคมการเมือง สิทธิดังกล่าวหมายถึงรวมถึงสิทธิในการเลือกตั้ง การรับเลือกตั้ง การได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรัฐบาล การเป็นคณะลูกขุนหรือตุลาการ รวมถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่าง ๆ เช่น การวิพากษ์วิจารณ์ การอภิปรายทางการเมือง อย่างไรก็ตาม ในสมัยกรีก ความเป็นพลเมืองเป็นเอกสิทธิ์ของผู้ชายที่เป็นชนชั้นสูงเท่านั้น ส่วนผู้หญิง เด็ก และทาสทั้งหญิงและชาย ไม่ถือว่าเป็นพลเมือง และพลเมืองของระบอบประชาธิปไตยจะเป็นเจ้าของประเทศ จึงมีอิสรภาพในการเลือกวิถีชีวิตและมีสิทธิเสรีภาพอย่างเสมอภาคกัน ซึ่งเป็นอิสรภาพที่ควบคู่กับความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม ความเป็นพลเมือง (Citizenship) หมายถึง การเป็นสมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพควบคู่กับความรับผิดชอบต่อและมีสิทธิเสรีภาพควบคู่กับหน้าที่ โดยมีความสามารถในการยอมรับความแตกต่างและเคารพกติกาในการอยู่ร่วมกัน พร้อมทั้งมีส่วนร่วมต่อความเป็นไปและการแก้ปัญหาในสังคมของตนเอง ซึ่งพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยประกอบไปด้วยลักษณะ 3 ประการ (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2559) ดังต่อไปนี้

1) รับผิดชอบต่อตนเองและพึ่งตนเองได้ ระบอบประชาธิปไตย ทำให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพมีอิสรภาพเป็นเจ้าของชีวิตตนเอง เป็น “ไท” เป็นอิสระชนที่รับผิดชอบต่อตนเองและพึ่งตนเองได้ไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพล

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

อำนาจ หรือภายใต้ระบบอุปถัมภ์ของผู้ใด เด็กจะเป็นผู้ใหญ่และเป็นสมาชิกของสังคมได้แท้จริง เมื่อสามารถพึ่งตนเองได้

2) เคารพสิทธิผู้อื่น ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพ การใช้สิทธิเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยต้องมีขอบเขต คือ ใช้สิทธิเท่าที่ไม่ไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

3) เคารพความแตกต่าง ระบอบประชาธิปไตย การยอมรับความหลากหลายของประชาชนที่แตกต่างกันให้ ไม่ว่าจะเรื่องชีวิต ความเชื่อทางศาสนา หรือการเมือง เพื่อไม่ให้ความแตกต่างนำมาซึ่งความแตกแยกของพลเมืองจึงต้องยอมรับและเคารพความแตกต่างของกันและกัน เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้ ไม่ใช่ความรุนแรงต่อผู้เห็นต่าง หลักความเสมอภาค ประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของประเทศ มีส่วนในประเทศเท่า ๆ กัน จึงต้องเคารพหลักความเสมอภาค เห็นคนอื่นเท่าเทียมกันเป็นแนวระนาบ

และความสำคัญของสิทธิในทรัพย์สินได้รับการตอกย้ำว่า แม้คนที่ไม่ได้ลงมือทำงานด้วยตนเองก็สามารถมีสิทธิในทรัพย์สินได้ เช่น การได้รับของขวัญจากคนอื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับมรดก ดังนั้น รัฐจึงไม่มีความชอบธรรมในการใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อบีบบังคับเอาทรัพย์สินสมบัติส่วนบุคคลไปจัดสรรหรือกระจายเพื่อให้เกิดความยุติธรรมเพราะความยุติธรรมจะต้องมีพื้นฐานมาจากสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล แนวคิดเสรีนิยมใหม่ไม่ได้แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากแนวคิดเสรีนิยมคลาสสิก เพราะทั้งสองแนวคิดต่างก็ให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เพียงแต่เสรีนิยมใหม่เน้นสิทธิเสรีภาพในทรัพย์สินของปัจเจกบุคคลที่มีความเชื่อมโยงกับเสรีภาพของตลาดมากขึ้น รวมทั้งให้ความสำคัญกับการจำกัดบทบาทของรัฐที่มีต่อปัจเจกบุคคลให้เหลือน้อยที่สุด ทั้งนี้ สามารถสรุปหัวใจสำคัญของแนวคิดเสรีนิยมได้ 4 ประการ (วินัย ผลเจริญ , 2555) ดังนี้

ประการที่ 1 Individualism หรือปัจเจกชนนิยม หมายถึง การยกย่องนับถือสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล ซึ่งคนอื่น ๆ รวมถึงรัฐไม่มีสิทธิเข้าไปแทรกแซง

ประการที่ 2 Rights to life, Liberty, Property หมายถึง การมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและทรัพย์สินของปัจเจกบุคคล

ประการที่ 3 Free Market Economy หรือระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรีมีกลไกราคา (Price Mechanism) เป็นเครื่องมือ เชื่อมั่นว่าเสรีภาพทางเศรษฐกิจ คือ หนทางที่ดีที่สุดที่จะนำไปสู่ความมั่งคั่งของทุกคน

ประการที่ 4 Minimal State หมายถึง รัฐควรมีขอบเขตอำนาจที่จำกัดรัฐบาลที่ดี คือ รัฐบาลที่ปกครองน้อยที่สุด

การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในกระแสโลกาภิวัตน์ รวมทั้งการเผชิญหน้ากับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ทำให้ภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมมีแนวโน้มที่จะแสวงหาความร่วมมือเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาและสร้างผลประโยชน์ร่วมกันมากขึ้น ในการรวมตัวกันทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีของประเทศต่าง ๆ ตลอดจนการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนภาคประชาสังคม ชุมชนและพลเมือง ทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลก

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

จะเห็นได้ว่า ความเข้าใจข้างต้นนี้ยังจำกัดอยู่ในแวดวงวิชาการและกลุ่มชนชั้นนำของไทยเท่านั้น ความเข้าใจความแตกต่างระหว่างคำว่า “พลเมือง” “ราษฎร” และ “ประชาชน” ยังเป็นปัญหาที่จัดได้ว่ายากแก่ความเข้าใจของคนทั่วไป ซึ่งจากรายงานการสำรวจความคิดเห็นว่าด้วยความเข้าใจต่อคำว่า “พลเมือง” โดยสถาบันพระปกเกล้า พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เข้าใจว่าคำว่า พลเมืองในความหมายไม่ต่างไปจากประชาชน และคนส่วนใหญ่มองเห็นความหมายของพลเมืองในแง่ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานะของบุคคลหรือตัวตนที่เป็นประชาชน โดยมองข้ามมิติทางกฎหมายของพลเมืองในแง่สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบในฐานะประชาชน จากการศึกษาความเป็นพลเมืองผ่านบริบททางประวัติศาสตร์และโครงสร้างทางสังคม พบว่า พัฒนาการและการสร้างความหมายของความเป็นพลเมืองในสังคมไทยแบ่งออกได้เป็น 2 เส้นทางที่มีความเชื่อมโยงกัน ได้แก่ (กิตติศักดิ์ ปรกติ, 2551)

1) กระบวนการสร้างความเป็นพลเมืองโดยรัฐจากบริบททางประวัติศาสตร์และโครงสร้างสังคมไทย ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมามีแสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยเป็นภาคส่วนหลักที่ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการประเทศ ดังนั้น นโยบายและแนวทางในการพัฒนาประเทศจึงเกิดขึ้นจากการกำหนดโดยภาครัฐเป็นหลัก การพัฒนาโดยภาครัฐ จึงถือเป็นการพัฒนากระแสหลักของประเทศ ในส่วนของการพัฒนาความเป็นพลเมืองก็เช่นกัน ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมา พบว่า ประเทศไทยต้องการสร้างความเป็นพลเมืองให้มีคุณลักษณะหรือคุณสมบัติตามความต้องการของรัฐ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างและรักษาความมั่นคงของรัฐเป็นหลักกระบวนการอบรมขัดเกลาและสร้างความเป็นพลเมืองของรัฐจะกระทำผ่านสถาบันทางสังคมที่รัฐสามารถควบคุมหรือจัดการได้ เช่น สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา การสร้างความเป็นพลเมืองโดยรัฐไทยตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมามีไม่ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองบางประการ เช่น การเคารพสิทธิและเสรีภาพของพลเมือง การตระหนักถึงความเสมอภาค ความเท่าเทียม และความเป็นธรรมทางสังคมการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคมของประชาชน เป็นต้น แม้ว่าภาครัฐจะพยายามปรับบทบาทและส่งเสริมให้เกิดการกระจายอำนาจไปสู่ชุมชนและท้องถิ่นมากขึ้น แต่การดำเนินงานยังไม่มีประสิทธิภาพ ระบบราชการแบบรวมศูนย์ทั้งระบบราชการส่วนกลางและระบบภูมิภาค ยังคงทำหน้าที่ในการบริหารจัดการมากกว่าที่จะปล่อยให้ชุมชนหรือท้องถิ่นบริหารจัดการตนเอง ในส่วนของกระบวนการอบรมขัดเกลาความเป็นพลเมืองโดยรัฐพบว่า เน้นการท่องจำมากกว่าการสนับสนุนให้เกิดการคิดวิเคราะห์ ทำความเข้าใจ ประเมินค่า ตัดสินใจ และการลงมือปฏิบัติจริง

2) กระบวนการสร้างความเป็นพลเมืองโดยภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐประกอบด้วยภาคส่วนต่าง ๆ ที่หลากหลาย เช่น ภาคเอกชน องค์กร สมาคม องค์กรพัฒนาเอกชน ชุมชน เป็นต้น ในกรณีที่ภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐแสดงบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคมอย่างกระตือรือร้น หรือมีบทบาทในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมของตน ภาคส่วนเหล่านี้จะได้รับการนิยามในภาพรวมว่าหมายถึง ภาคประชาสังคมหรือภาคพลเมืองที่แข็งขัน แม้ว่าความซับซ้อนและมิติที่หลากหลายทำให้ยากที่จะนิยามอย่างตายตัวว่าภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐ ประชาสังคม หรือภาคพลเมืองในสังคมไทยหมายถึงอะไร แต่ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐ คือ การรวมตัวของปัจเจกบุคคลในลักษณะของกลุ่ม องค์กร สมาคม หรือชุมชนต่าง ๆ เนื่องจากความต้องการสร้างเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนหรือสังคมของตน โดยผู้ที่มารวมตัว

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

กันนี้มักเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะของความเป็นพลเมือง เช่น มีความรับผิดชอบ มีความเสียสละ มีจิตสำนึกสาธารณะ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม บทบาทของภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐในการสร้างความเป็นพลเมืองเป็นกระบวนการที่ไม่เป็นทางการ เริ่มต้นจากการเผชิญกับปัญหาวิกฤตด้านต่าง ๆ ส่งผลให้คนบางกลุ่มรวมตัวกันและแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งมีความตื่นตัวที่จะบริหารจัดการตนเอง เนื่องจากมีความรู้สึกว่าจะไม่สามารถรอคอยความช่วยเหลือจากรัฐได้ รัฐไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ทุกเรื่อง หรือการแก้ปัญหาของรัฐไม่ตรงกับความต้องการของบุคคลหรือชุมชนต่าง ๆ

นอกจากนี้ อิทธิพลจากองค์ความรู้และประสบการณ์การพัฒนาแนวคิดความเป็นพลเมืองจากสังคมตะวันตกกระแสการพัฒนาทางเลือก ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสาร ตลอดจนความขัดแย้งระหว่างรัฐและภาคส่วนอื่น เช่น ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนเกี่ยวกับการสร้างเขื่อน เขื่อนโรงไฟฟ้าทำให้ภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐมีบทบาทในการบริหารจัดการสังคมมากขึ้น โดยการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสังคม สนับสนุนให้ภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐมีบทบาทในการสร้างความเป็นพลเมืองของสังคม ถึงแม้ว่า สังคมในศตวรรษที่ 21 ก็ยังมีผู้นำในรัฐต่าง ๆ เอา “ความเป็นพลเมือง” เป็นเครื่องมือพัฒนาการอยู่ร่วมกัน และส่งเสริมให้ระบบการเมืองการปกครองจนก้าวไปสู่ความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยมากเท่าใด ก็ย่อมได้รับการยอมรับและช่วยเหลือเกื้อกูลให้สังคมนั้นก้าวไปสู่การพัฒนาประเทศภายใต้ระเบียบโลกใหม่โดยง่าย ทำนองเดียวกันประเทศนั้น ๆ ต้องปลูกฝังรากฐานความรู้ความเป็นพลเมืองให้สืบทอดได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน สังคมไทยยุคใหม่ต้องทบทวนความเป็นพลเมืองที่สามารถสร้างความร่วมมือเป็นสุขระหว่างกัน จึงควรส่งเสริมความรู้ความเข้าใจสาระสำคัญของความเป็นพลเมือง โดยใช้หลัก “เข้าใจ เข้าถึง และเข้าพัฒนา” เพราะความรู้และความเข้าใจพลเมือง จะเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมและเสมอภาคได้ จะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมตามพื้นฐานของพลเมืองที่ควรจะเป็นอย่างเหมาะสม และต้องมีหลักคุณธรรมเป็นพื้นฐานแก่คนเป็นสำคัญ

คุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมือง (Civic Virtue)

เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า พลเมือง ที่นักคิดหรือนักวิชาการได้อธิบาย พบว่า “ความเป็นส่วนรวม” “เพื่อส่วนรวม” หรือ “เพื่อประโยชน์ส่วนรวม” โดยมีการกล่าวถึงจิตสำนึก ค่านิยม อุดมการณ์ คุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะหรือคุณสมบัติ ตลอดจนการกระทำหรือพฤติกรรมของความเป็นพลเมืองเพื่อสังคมส่วนรวม การนิยามคำว่า Civic Virtue ที่แตกต่างกัน จึงน่าจะเกิดจากการพิจารณาความหมายตามรากศัพท์ และมุมมองหรือมิติเกี่ยวกับ Civic Virtue ที่นักคิดหรือนักวิชาการแต่ละท่านต้องการนำเสนอสำหรับการศึกษาค้นคว้า เลือกใช้คำว่า “คุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมือง” เนื่องจากเหตุผล 3 ประการ (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2558) ได้แก่

1) จากการทบทวนวรรณกรรมที่กล่าวถึงคำว่า Civic Virtue ทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พบนามธรรมและรูปธรรม โดยมีนัยที่แสดงให้เห็นถึง คุณค่า ค่านิยม จิตสำนึก คุณธรรม จริยธรรม และการกระทำหรือพฤติกรรมที่ดีงามของความเป็นพลเมือง รวมทั้งการกล่าวถึงคุณลักษณะ คุณสมบัติหรือองค์ประกอบของความเป็นพลเมืองที่สังคมปรารถนา นอกจากนี้จากการทบทวนวรรณกรรมในภาษาไทยพบว่า มีการนิยามคำว่า Civic Virtue ไว้อย่างหลากหลายดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

2) เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า Civic และ Virtue จากพจนานุกรม พบว่า Civic มีความหมายว่า เกี่ยวกับพลเมือง หมายถึง การมีหน้าที่ ความรับผิดชอบ รวมถึงการเข้าร่วม กิจกรรมต่าง ๆ ของบุคคลในฐานะพลเมืองที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนหรือสังคมที่ตนอาศัยอยู่

3) การใช้คำว่า “คุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมือง” ในการนิยาม Civic Virtue จากเหตุผลทั้ง 3 ประการข้างต้น ผู้ศึกษาจึงเลือกใช้คำว่า “คุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมือง” ในการนิยาม Civic Virtue โดยมีความหมายว่าเป็นคุณลักษณะหรือคุณสมบัติที่แสดงให้เห็นถึงการมีจิตสำนึก การยึดถือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และมีการกระทำ หรือพฤติกรรมของความเป็นพลเมืองเพื่อสังคมส่วนรวม

การมีคุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมืองถือเป็นเงื่อนไขสำคัญในการพัฒนาชุมชนหรือสังคม เนื่องจากช่วยให้มีมนุษย์มีความเข้าใจถึงพันธะ หน้าที่ และความรับผิดชอบที่มีต่อชุมชนและสังคมในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ โดยพลเมืองทุกคนมีหน้าที่ร่วมกันในการรักษาผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวม ทั้งผลประโยชน์ปัจจุบันและอนาคต การปฏิเสธ หรือไม่ยึดถือคุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมือง ถือเป็นวิกฤตของสังคม เพราะจะทำให้ปัจเจกบุคคลหมกมุ่นอยู่กับผลประโยชน์ของตนเอง โดยเพิกเฉยและละเลยต่อการมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ร่วมของสังคม

อีกทั้ง Damon ยังกล่าวอีกว่า ความสำคัญของการมีคุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมือง มีทั้งหมด 4 ประการ (Damon, 2011) คือ

1) เพื่อความอยู่รอดของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมที่มีอิสระหรือเสรีภาพสูง เช่น สังคมประชาธิปไตยเสรี พลเมืองต้องเป็นผู้ที่เชื่อมั่นและยึดมั่นในการมีคุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมือง

2) หากคุณธรรมของสังคมเสื่อมทรามหรือสูญหายไปจากความเป็นสาธารณะ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่พลเมืองซึ่งแม้ว่าจะเป็นคนส่วนน้อยของสังคมจะต้องเป็นผู้ที่ยึดมั่นรักษา ตลอดจนพยายามเรียกคืนหรือสร้างคุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมืองที่คำนึงถึงความเป็นส่วนรวมขึ้นมาใหม่ เพื่อที่จะสามารถรักษาเสรีภาพที่แท้จริงของสังคมไว้ได้

3) ในสังคมทุนนิยมเสรี เช่น สหรัฐอเมริกา มักประสบปัญหาในการถ่ายทอด ปลุกฝัง และอบรมขัดเกลาคุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมืองให้กับเยาวชนส่วนใหญ่ของประเทศ

4) หากไม่รีบแก้ไขปัญหาความล้มเหลวในการปลุกฝังคุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมือง สังคมที่มีเสรีภาพสูง เช่น สังคมประชาธิปไตยเสรี อาจหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนไปสู่การเป็นสังคมเผด็จการไม่ได้ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสามารถเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว โดยอาจเกิดขึ้นในรูปแบบของการเป็นประชาธิปไตยแบบเผด็จการที่ผู้คนสนใจเฉพาะผลประโยชน์ของตนเอง และผู้มีอำนาจจะพยายามสร้างหรือแสวงหาประโยชน์ให้กับตนเองและพวกพ้องมากที่สุด โดยอาศัยประชาชนเป็นเครื่องมือ เช่น การอ้างเสียงข้างมากในการปกครองประเทศไปในทิศทางที่ผู้มีอำนาจต้องการ

ธเนศวร์ เจริญเมือง (2558) ได้ระบุว่าคุณสมบัติความเป็นพลเมืองไว้ว่า

1) พลเมือง มิใช่คำที่อยู่อย่างโดด ๆ แต่เป็นคำที่คู่กับคำว่าชุมชนการเมืองที่กรีกเรียกว่า "Polis" คือ นครที่พลเมืองปกครองตนเอง พลเมืองก็คือสมาชิกของชุมชนเช่นนี้ ที่ได้ก็ตามที่มีมนุษย์อยู่รวมกันมีการใช้อำนาจจัดการบริหารชุมชนร่วมกัน เมื่อจะเกิดการเมืองในความหมายดั้งเดิม และเนื่องจากโลกนี้มีคนจำนวน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

น้อยที่อยู่อย่างโดดเดี่ยว การเป็นคนจึงเป็นเรื่องการเมือง (To be human is to be political) หรือกล่าวได้ว่าคนเป็นสัตว์การเมือง (Man is a political animal) หรือความเป็นพลเมือง คือ การเข้าร่วมส่วนในชุมชนการเมือง (Citizenship is participation in the affairs of a polis) นั่นเอง ซึ่งการเมืองในที่นี้ หมายถึง การร่วมกันทำประโยชน์หรือแก้ปัญหาให้บ้านเมืองของพลเมืองเท่านั้น มิได้หมายถึงการแย่งชิงอำนาจ ตำแหน่งหรือทรัพยากรของบ้านเมือง

2) พลเมืองมีสิทธิ (Rights) และภาระหน้าที่หรือความรับผิดชอบ (Obligations) ที่จะเข้าร่วมประชุมร่วมกำหนดนโยบายและโครงการต่าง (เพื่อพัฒนาบ้านเมืองของตนออกกฎหมายหรือข้อบังคับให้ทุกคนปฏิบัติตาม เข้าไปทำงานด้านนิติบัญญัติและบริหารอย่างเท่าเทียมกันมีสิทธิออกความเห็นรวมทั้งเปลี่ยนแปลงแก้ไขสิ่งที่เคยตกลงกันไปแล้วก็ได้ รวมทั้งมีหน้าที่หรือความรับผิดชอบในการออกความเห็นในกิจการต่าง ๆ ของรัฐ เช่น การเสียภาษี หน้าที่ต้องเป็นทหารเพื่อป้องกันประเทศเป็นคณะลูกขุนเพื่อตัดสินคดีความ ลอดจนสงบุดรหลานเข้าโรงเรียนเพื่อฝึกความเป็นพลเมือง

3) พลเมืองในทัศนะของกรีกโบราณจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมคือ ต้องมีความปรารถนาอันแรงกล้าที่จะเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ (Having a keen desire to become a perfect citizen) การเป็นพลเมืองที่เอาการเอางานเช่นนี้มีไม่เกิดขึ้นได้โดยอัตโนมัติต้องได้รับการปลูกฝังหรือให้รับศึกษาเพื่อให้เกิดคุณธรรมขึ้นนั่นเอง ไม่ใช่ว่าเกิดมาเป็นคนแล้วใคร ๆ ก็อาจเป็นพลเมืองได้

4) การเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์จะต้องรู้ทั้งวิธีเป็นผู้ปกครอง (Ruler) และเป็นผู้ถูกปกครอง (Ruled) นั่นหมายความว่า ไม่มีผู้ใดยึดครองตำแหน่งใดตลอดชีวิต แต่จะต้องมีการผลัดเปลี่ยนกันเข้ามาเป็น เนื่องจากทุกคนเข้ามีส่วนร่วมทุกคนตัดสินใจร่วมกัน ดังนั้นต้องผลัดเปลี่ยนกันขึ้นดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือกล่าวได้ว่าเมื่อเป็นผู้อยู่ใต้การปกครองก็ต้องทำหน้าที่ได้เช่นเดียวกันเมื่อเป็นผู้ปกครอง

สิทธิความเป็นพลเมือง จึงหมายถึง สิทธิส่วนรวมที่จะมีสิทธิทางการเมืองการตรวจสอบรัฐบาลเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนนโยบายและการกระทำของรัฐบาล สิทธินี้มาพร้อมกับและแบ่งแยกมิได้จากหน้าที่ต่าง ๆ เช่น การเคารพกฎหมายและการเสียภาษีนอกจากนี้ในสังคมประชาธิปไตยพลเมืองสามารถมีความจงรักภักดีต่อสถาบันอื่น ๆ ได้นอกจากรัฐโดยไม่ถือว่าขัดแย้งต่อความจงรักภักดีต่อประเทศชาติเช่น ความจงรักภักดีต่อครอบครัว ศาสนา องค์กร สถาบัน ท้องถิ่น หรือองค์กรระหว่างประเทศ ดังนั้น การอบรมขัดเกลาและการให้การศึกษาเพื่อให้ปัจเจกบุคคลสามารถประกอบอาชีพได้ยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนาคนและสังคม เพราะคนจะมีคุณภาพอย่างแท้จริงได้เมื่อมีคุณลักษณะเชิงคุณธรรม โดยคุณธรรมสำคัญที่สังคมควรยึดถือร่วมกัน ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความไว้วางใจกัน และการมีจิตใจที่ต้องการรวมกันอยู่เป็นชุมชน ดังนั้น การอบรมขัดเกลาหรือการให้การศึกษาเพื่อสร้างคุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมืองแก่สมาชิกของสังคม จึงก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชนหรือสังคม

จากข้อความข้างต้น และการลงพื้นที่สัมภาษณ์เยาวชนในจังหวัดลำปาง เกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมือง (Civic Virtue) พบว่า คุณลักษณะที่ดีนั้นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้มีการศึกษา สามารถมองเห็นและเข้าใจในสังคมของตนและสังคมโลกเสมือนตนเองเป็นสมาชิกของสังคม ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีความรับผิดชอบ เคารพความเสมอภาค ความยุติธรรม เคารพกฎหมาย รักในเสรีภาพ คิดวิเคราะห์อย่างเป็น

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
 เหตุเป็นผล มีความเข้าใจเรื่องหลักสิทธิมนุษยชน และยอมรับความแตกต่างในสังคม มีความรู้ความเข้าใจต่อ
 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและทางการเมือง (Political Literacy) และเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง
 (Political Articulation) ในที่เหมาะสมกับช่วงวัย ตลอดจนยึดมั่นในหลักสันติวิธีไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไข
 ปัญหาความขัดแย้ง

สัมภาษณ์เยาวชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง เกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดี
 ของความเป็นพลเมือง

สรุป

การสร้างความเป็นพลเมืองให้เยาวชนจำเป็นอย่างไรที่รัฐและสังคมไม่สามารถละเลยและเยาวชนควร
 ได้รับการอบรมกล่อมเกลาให้เห็นพ้องหรือยอมรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยผ่านกระบวนการเรียนรู้
 ทางการเมืองตามคุณลักษณะของความเป็นพลเมือง การเป็นพลเมืองที่ดีในวิถีประชาธิปไตย พลเมืองถือว่าเป็น
 กำลังของบ้านเมืองต้องทำตนให้เป็นประโยชน์ ไม่กระทำความผิดกฎหมาย ประพฤติปฏิบัติตามกติกา และให้ความ
 เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่นรวมถึงการให้เกียรติกันและการแสดงตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่สังคม และ
 การที่จะเป็นพลเมืองได้นั้นจะต้อง มีเอกลักษณ์ที่มาจากความเป็นสมาชิกของชุมชนทางการเมือง ยึดถือค่านิยม
 เฉพาะและอุดมคติ มีสิทธิและหน้าที่ มีส่วนร่วมทางการเมือง มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการ
 ปกครอง และคุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมืองในมุมมองของเยาวชนในจังหวัดลำปาง กล่าวได้ว่า ต้องเป็นผู้
 ที่มีความรู้ สามารถมองเห็นและเข้าใจในสังคม ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีความรับผิดชอบต่อตนเอง
 และผู้อื่น เคารพความเสมอภาค เคารพกฎกติกาที่สังคมได้ปฏิบัติร่วมกัน รักในเสรีภาพ มีความเข้าใจเรื่องหลัก
 สิทธิมนุษยชนที่เหมาะสมกับช่วงวัย ตลอดจนยึดมั่นในหลักสันติวิธีไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาความ
 ขัดแย้ง

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ใหม่จากการทบทวนวรรณกรรมและลงพื้นที่ในจังหวัดลำปางเบื้องต้นสามารถสังเคราะห์ได้ว่า เยาวชนถือว่าเป็นกลุ่มคนที่มีสิทธิและหน้าที่ในฐานะประชาชนของประเทศไทยที่อยู่ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ตระหนักถึงสิทธิของตนเอง และการเป็นพลเมืองได้นั้นต้องมีเอกลักษณ์ที่มาจากความเป็นสมาชิกของชุมชนทางการเมือง ยึดถือค่านิยมเฉพาะและอุดมคติ มีสิทธิและหน้าที่ มีส่วนร่วมทางการเมือง มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองซึ่งแสดงให้เห็นถึง คุณค่า ค่านิยม จิตสำนึก คุณธรรม จริยธรรม และการกระทำ หรือพฤติกรรมที่ติงามของความเป็นพลเมือง

บรรณานุกรม

- กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2554). ความสำคัญของพลเมืองต่อการพัฒนาประชาธิปไตยไทย. **การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า. ครั้งที่ 13. ประจำปี 2554, เรื่อง“ความเป็นพลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตยไทย” (Citizenship and the Future of Thai Democracy)** ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพมหานคร, หน้า 137. สืบค้นจาก chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://kpi.ac.th/media_kpiacth/pdf/M10_362.pdf, สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2567
- ทิพย์พาพร ตันติสุนทร. (2557). **พลเมือง สิทธิมนุษยชน และประชาธิปไตย.** กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายการศึกษาภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายการศึกษา
- ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2558). **แนวคิดที่ว่าด้วยความเป็นพลเมือง.** กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2559). **การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง.** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพรสจำกัด.
- วัชรินทร์ ชาฤทธิศิลป์. (2561). **ความเป็นพลเมืองของเยาวชนไทย. วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน 2561, หน้า 187-209.**
- วินัย ผลเจริญ. (2555). **โลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่กับความพ่ายแพ้ของรัฐไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์, หลักสูตรรัฐศาสตร์ดุสิต, คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.**
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2558). **สรุปสาระสำคัญ รายงานผลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11. เอกสารประกอบการประชุมประจำปีของ สศช. เส้นทางประเทศไทยสู่ประชาคมอาเซียน.** สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/more_news.php?cid=762&filename=evaluate_develop, สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2567
- สำนักงานส่งเสริมการเมื่อภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า. (2564). **การเป็นพลเมืองที่ดี.** สืบค้นจาก <https://www.kpi.ac.th/knowledge/book/data/741>, สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2567
- อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2556:17-18). **ส่วนรวมที่มีใช้รัฐ: ความหมายของประชาสังคม.** วารสารธรรมศาสตร์, ปีที่ 24 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม 2556, หน้า 124-151.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

Abowitz & Harnish (2006). **Contemporary Discourses of Citizenship**. in review of education research.

Bachmann, Carine & Staerke, Christian. (2003). **The meanings of citizenship: From status to social process**. Retrieved from <http://www.cimera.org/files/reports/rr1/chapter2.pdf>, Accessed on 2nd August 2024.

Damon William. (2011). **The Core of Civic Virtue. Failing Liberty 101: How we are leaving young American sunprepared for citizenship in a free society**. Hoover Institution Press. Retrieved from <http://www.hoover.org/publications/hoover-digest/article/84221>. Accessed on 2nd August 2024.